

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Wstęp

Author: Jacek Lyszczyna, Dariusz Rott

Citation style: Lyszczyna Jacek, Rott Dariusz. (2005). Wstęp. W: J. Lyszczyna, D. Rott (red.), "Słownik pisarzy śląskich. T. 1" (S. 5-7). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

WSTĘP

Celem naukowym projektu badawczego Komitetu Badań Naukowych nr 1 HOIC 025 18: *Dawna literatura śląska. Biografistyka — periodyzacja — problemy badawcze*, który realizowali badacze z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Uniwersytetu Wrocławskiego pod kierunkiem dr. hab. Dariusza Rotta, było przygotowanie, a następnie opublikowanie pierwszego tomu *Słownika pisarzy śląskich* (w systemie holenderskim). Zawiera on biografie postaci, które współtworzyły od czasów najdawniejszych po pierwszą połowę XIX w. dzieje literatury śląskiej, ukazuje wielokulturowość i wielojęzyczność śląskich twórców literatury oraz prezentuje i porządkuje aktualny stan wiedzy, będąc jednocześnie odpowiedzią na istniejące leksykony niemieckojęzyczne (zwłaszcza Franza Heiduka *Oberschlesisches Literatur Lexicon. Biographisch-bibliographisches Handbuch*. Bd. 1—2. Berlin 1990—1993), budzące zastrzeżenia zarówno pod względem metodologicznym, jak i merytorycznym. Publikacja ta stanowi więc w dorobku badań śląskoznawczych pozycję nową, przewartościową i weryfikującą wielokrotnie powtarzane stereotypy oraz może być wskazówką i zachętą do dalszych badań umożliwiających powstanie metodologicznie nowoczesnej syntezy literatury śląskiej.

Podstawą projektu było przekonanie jego realizatorów o specyficznych walorach literatury powstającej na Śląsku w ciągu wieków (od czasów najdawniejszych do połowy XIX w.). Literatura ta ma charakter wielokulturowy i wielojęzyczny (język łaciński, czeski, niemiecki, polski). Naszym celem było zatem opublikowanie przewodnika bio-bibliograficznego po tym bogatym dziedzictwie kulturowym. Wykorzystaliśmy przy tym metodę biografiki literackiej (J. Sławiński: *Myśli na temat „biografia pisarza jako jednostka procesu historycznoliterackiego”*. W: *Biografia — geografia*

— *kultura literacka*. Red. J. Ziomek, J. Sławiński. Warszawa 1975; H. Markiewicz: *Między dokumentem a mitem. Życie i osoba pisarza w polskich badaniach literackich*. „*Twórczość*” 1982, nr 1).

Nie opracowano do tej pory polskojęzycznego słownika pisarzy śląskich, tymczasem taki przewodnik-słownik mógłby służyć humanistom uniwersyteckim różnych specjalizacji. Brak tego typu wydawnictwa utrudnia bowiem przygotowywanie prac monograficznych, a opublikowane dotychczas opracowania z zakresu biografistyki, aczkolwiek bardzo cenne, nie wyczerpują zestawu nazwisk osób, którym należy poświęcić uwagę w dziejach piśmiennictwa na Śląsku. W niniejszym *Słowniku*... zgromadzone są informacje rozproszone dotychczas w różnego typu dokumentach i źródłach trudno dostępnych współczesnemu czytelnikowi.

Drugim celem projektu było spełnienie postulatów, jakie formułowały środowiska naukowe na Śląsku od czasów międzywojennych w zakresie biograficznej dokumentacji dziejów regionu.

Jego intencją stanowiła też odpowiedź na dające się zauważyć zapotrzebowanie naukowe, popularyzatorskie, a nawet edukacyjne na tego typu wydawnictwa, potwierdzone lokalnymi lub środowiskowymi przedsięwzięciami, takimi np. jak: *Świętochłowski słownik biograficzny*. Red. E. Brzozowski, J. Helik. Świętochłowice 1986; *Słownik biograficzny duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*. Red. M. Pater. Katowice 1996; J. Golec, S. Broda: *Słownik biograficzny Ziemi Cieszyńskiej*. T. 1—3. Cieszyn 1993—1998; *Słownik biograficzny Ziemi Pszczyńskiej*. Red. A. Lysko. Pszczyzna 1995; *Chorzowski słownik biograficzny*. Red. J. Drabina. Chorzów 1997. Żadne z tych wydawnictw nie stanowi jednak kompendium ściśle literackiego.

Słownik pisarzy śląskich może spełniać dwie podstawowe funkcje — przewodnika faktograficznego i bibliograficznego dla humanistów uniwersyteckich różnych specjalizacji oraz pomocy dydaktycznej na poziomie szkolnictwa średniego, ułatwiając realizację założeń programowych związanych z edukacją regionalną — dziedzictwem kulturowym regionu, będącym jednym z najistotniejszych czynników, od których zależy zachowanie tożsamości narodowej w jednoczącej się Europie.

Współcześnie dostrzega się wyraźne zapotrzebowanie społeczne na publikacje naukowe o charakterze słownikowym (encyklopedycznym), umożliwiające szybkie i sprawne uzyskanie informacji i wskazówek do dalszych dociekań. W dziedzinie literatury śląskiej brakuje polskojęzycznego wydawnictwa prze-

znaczono dla szerokiego kręgu odbiorców (pracowników nauki, młodzieży studiującej, nauczycieli praktyków), które spełniałoby jednocześnie kryteria rzetelnego opracowania naukowego, oparte go na materiałach źródłowych i kwerendach archiwalnych, nie powielającego wieloletnich stereotypowych ujęć problematyki historycznoliterackiej Śląska, aczkolwiek już od XVIII w. ukazywały się niemieckie biografie literackie i leksykony uwzględniające jednak przede wszystkim niemieckojęzycznych autorów śląskich. Do tej tradycji nawiązał współcześnie Franz Heiduk, ale jego praca nacechowana jest daleko idącym subiektywizmem autorskim i nie spełnia kryteriów opracowania naukowego, ponadto odnotowuje jedynie postacie związane z Górnym Śląskiem. Podobne zawężenie zakresu haseł osobowych zauważa się w opracowanym przez K.W. Neumanna (przy współudziale P. Andraschkego, E. Fusska i H. Patzelta) *Ostschlesische Porträts. Biographisch-bibliographisches Lexicon von Österreichisch-Ostschlesien* (Bd. 1: A—D. Berlin 1991; Bd. 2: E—H. Berlin 1996), prezentującym sylwetki autorów pochodzących ze Śląska Cieszyńskiego. Spośród polskich wydawnictw tego typu należy wymienić *Śląski słownik biograficzny*, zredagowany przez J. Kantykę i W. Zielińskiego (T. 1—3. Katowice 1977, 1979, 1981), który nie stanowi jednak kompendium ściśle literackiego oraz chronologicznie obejmuje XIX i XX w., a także pracę zbiorową pod kierunkiem J. Zaremby — *Bibliografię piśmiennictwa polskiego na Śląsku XVII i XVIII wieku* (Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1979), będącą z kolei typowym wydawnictwem bibliograficznym, ograniczającym ponadto zakres swej treści do dwóch wymienionych w tytule stuleci oraz w sposób naturalny uwzględniającym stan badań jedynie do r. 1976. *Słownik pisarzy śląskich* pozwoli w znacznym stopniu uzupełnić oraz uaktualnić obecny stan wiedzy śląskoznawczej, zweryfikować ujęcia stereotypowe i być może zainspirować do dalszych badań i poszukiwań naukowych.

Jacek Lyszczyna, Dariusz Rott